

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”, IAȘI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE

DRD. ANDREEA-GIORGIANA MARCU

ISTORIA LUI NUMA POMPILIE, AL DOILEA CRAIU AL ROMII,
(VOL. I-II) DE FLORIAN,
TRADUCERE DE ALEXANDRU BELDIMAN (IAȘI, 1820).
EDIȚIE DE TEXT ȘI STUDIU FILOLOGICO-LINGVISTIC

- REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT -

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. EUGEN MUNTEANU**

IAȘI, 2017

La data de **23.09.2016**, ora **10:00**, în **Sala Ivănescu**, drd. **MARCU G. Andreea-Giorgiana** va susține, în ședință publică, teza de doctorat cu titlul „*Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii* (vol I-II) de **Florian**, traducere de **Alexandru Beldiman (Iași, 1820)**. Ediție de text și studiu **filologico-lingvistic**”, în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul **FILOLOGIE**.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte:

Conf. univ. dr. Ioan LIHACIU

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Eugen MUNTEANU

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Referenți:

Cercet. șt. I dr. Luminița BOTOȘINEANU

Institutul de Filologie Română „Al. Philippide” din Iași,
Filiala Academiei Române

Prof. univ. dr. habil. Felicia DUMAS

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Prof. univ. dr. Alin-Mihai GHERMAN

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba-Iulia

CUPRINS

INTRODUCERE.....	8
I. STUDIU FILOLOGIC.....	11
1. Cadrul social-politic și cultural din Țările Române în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și primele decenii ale secolului al XIX-lea.....	11
2. Receptarea literaturii europene în cultura românească. Problema traducerilor.....	13
2.1. Traduceri religioase versus traduceri laice.....	15
2.2. Profilul traducătorilor.....	16
2.3. Crearea unui public receptor.....	17
2.4. Surse ale traducerilor: neogreacă, franceză, italiană...18	
2.5. Traduceri directe/ traduceri indirecte.....	19
3. Alexandru Beldiman – profil de cărturar.....	20
3.1. Repertoriul traducerilor lui Alexandru Beldiman.....	21
3.1.1. Texte tipărite.....	21
3.1.2. Manuscrise.....	22
3.2. Arta și tehnica traducerii la Alexandru Beldiman.....	23
4. Alexandru Beldiman ca autor original.....	23
5. <i>Numa Pompilius</i> de Florian. Gen literar, circulație, receptare în epocă.....	24
5.1. Profil: Florian ca autor francez.....	26
5.2. Receptarea lui Florian în sud-estul Europei și în Țările Române.....	27
5.3. Repertoriul integral al traducerilor din Florian în limba română.....	28
5.4. Tipologia traducerilor din Florian.....	29

6. În loc de concluzii: Receptarea și circulația romanului pastoral <i>Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii</i> în cultura românească.....	30
--	----

II. DESCRIEREA LINGVISTICĂ A TEXTULUI.....32

1. Studiu asupra grafiei.....	32
1.1. Inventarul și valorile slovelor.....	32
1.1.1. Prescurtări.....	45
1.1.2. Suprascrierea.....	45
1.1.3. Consoanele geminate.....	45
1.1.4. Greșeli de tipar.....	45
1.2. Concluzii.....	46
2. Studiu asupra foneticii.....	47
2.1. Accentul.....	47
2.2. Vocalismul.....	48
2.2.1. Vocalele centrale [a], [ă], [î].....	48
2.2.2. Vocalele anterioare [e], [i].....	49
2.2.3. Vocalele posterioare [o], [u].....	50
2.2.4. Diftongii.....	50
2.2.5. Triftongii.....	51
2.2.6. Eliziunea vocalelor.....	51
2.3. Consonantismul.....	51
2.3.1. Palatalizarea.....	51
2.3.2. Durificarea consoanelor.....	51
2.3.3. Lichida [r].....	52
2.3.4. Consoanele prepalatale.....	52
2.3.5. Consoana laringală [h].....	53
2.4. Concluzii.....	53
3. Studiu asupra lexicului.....	54

3.1. Cuvinte dispărute din limba literară actuală sau puțin cunoscute.....	54
3.1.1. Cuvinte moștenite din limba latină.....	54
3.1.2. Cuvinte împrumutate din slavonă.....	54
3.1.3. Cuvinte împrumutate din greacă, pe cale livrescă.....	58
3.1.4. Cuvinte de origine maghiară.....	58
3.1.5. Cuvinte de origine bulgară.....	59
3.1.6. Cuvinte de origine turcă.....	59
3.1.7. Cuvinte comune cu limba albaneză.....	60
3.1.8. Cuvinte cu dublă sau multiplă etimologie.....	60
3.2. Cuvinte formate în limba română.....	62
3.2.1. Din cuvinte de origine latină.....	63
3.2.2. Din cuvinte de origine slavonă.....	65
3.3. Cuvinte cu sensuri diferite față de cele actuale.....	66
3.3.1. Cuvinte de origine latină.....	66
3.3.2. Cuvinte de origine slavă.....	66
3.3.3. Cuvinte cu etimologii multiple.....	66
3.3.4. Formații pe teren românesc.....	66
3.4. Cuvinte cu formă diferită de cea literară actuală.....	67
3.5. Regionalisme.....	67
3.6. Împrumuturi neologice.....	68
3.6.1. Din cuvinte de origine latină.....	69
3.6.2. Din cuvinte de origine greacă.....	69
3.6.3. Din cuvinte de origine italiană.....	70
3.6.4. Din cuvinte de origine franceză.....	70
3.6.5. Din cuvinte de origine multiplă.....	71
3.6.6. Formate pe teren românesc.....	74
3.7. Prime atestări în <i>Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii</i>	75
3.8. Calcuri lexicale și perifraze calchiate.....	78
3.9. Antonimia.....	80
3.10. Sinonimia.....	81

3.11. Formarea cuvintelor.....	82
3.11.1. Derivarea cu prefixe.....	82
3.11.2. Derivarea cu sufixe.....	83
3.11.3. Compunerea.....	86
3.12. Fluctuații.....	86
3.13. Concluzii.....	86
4. Studiu asupra morfologiei.....	87
4.1. Substantivul.....	87
4.1.1. Declinarea.....	87
4.1.2. Genul.....	88
4.1.3. Numărul.....	88
4.1.4. Cazul.....	90
4.2. Articolul.....	92
4.2.1. Articolul hotărât.....	92
4.2.2. Articolul nehotărât.....	92
4.2.3. Articolul adjectival.....	93
4.2.4. Articolul posesiv-genitival.....	93
4.3. Adjectivul.....	93
4.3.1. Exprimarea comparativului.....	93
4.3.2. Exprimarea superlativului.....	94
4.4. Pronumele.....	94
4.4.1. Pronumele personal.....	94
4.4.2. Pronumele de întărire.....	95
4.4.3. Pronumele reflexiv.....	95
4.4.4. Pronumele și adjectivul pronominal posesiv.....	96
4.4.5. Pronumele și adjectivul demonstrativ.....	97
4.4.6. Pronumele și adjectivul relativ-interogativ.....	99
4.4.7. Pronumele și adjectivul nehotărât.....	99
4.4.8. Pronumele și adjectivul negativ.....	100
4.5. Numeralul.....	100
4.5.1. Numeralul cardinal.....	100
4.5.2. Numeralul ordinal.....	101
4.5.3. Numeralul colectiv.....	102
4.5.4. Numeralul multiplicativ.....	102

4.5.5. Numeralul distributiv.....	102
4.5.6. Numeralul adverbial.....	102
4.6. Verbul.....	102
4.6.1. Conjugările.....	102
4.6.2. Diatezele.....	103
4.6.3. Modurile și timpurile.....	103
4.7. Adverbul.....	111
4.7.1. Locuțiuni adverbiale.....	112
4.8. Prepoziția.....	113
4.9. Conjunția.....	114
4.10. Interjecția.....	114
4.11. Aprecieri conclusive.....	115
5. Studiu asupra sintaxei.....	116
5.1. Sintaxa propoziției.....	116
5.1.1. Subiectul.....	116
5.1.2. Predicatul.....	120
5.1.3. Atributul.....	120
5.1.4. Complementul.....	122
5.1.5. Coordonarea părților de propoziție.....	130
5.2. Sintaxa frazei.....	131
5.2.1. Coordonarea.....	131
5.2.2. Subordonarea.....	132
5.3. Aprecieri finale.....	137
III. PROBLEME DE TRADUCTOLOGIE.....	138
1. Conceptul de traducere.....	138
1.2. Tipologia traducerilor.....	140
1.2.1. Tipologia traducerilor în funcție de cod.....	140
1.2.2. Tipologia traducerilor în funcție de tipurile de texte de tradus.....	140

1.2.3. Tipologia traducerilor în funcție de strategia de traducere aplicată.....	141
1.2.4. Tipologia traducerilor în funcție de finalitatea textelor traduse.....	141
1.2.5. Tipologia traducerilor în funcție de operatorul traducerii.....	142
2. Traducerea literară – conceptualizare și caracteristici.....	142
2.1. Dificultățile traducerii literare.....	144
3. Procedee de traducere.....	145
3.1. Procedee de traducere directă.....	146
3.1.1. Împrumutul.....	146
3.1.2. Calcul.....	147
3.1.3. Traducerea literală.....	147
3.2. Procedee de traducere indirectă.....	147
3.2.1. Transpoziția.....	147
3.2.2. Modulația.....	148
3.2.3. Echivalența.....	148
3.2.4. Adaptarea.....	148
4. Evaluarea traducerii la nivel lingvistic.....	150
4.1. Nivel denotativ.....	150
4.1.1. Omisiuni.....	150
4.1.2. Compensații.....	152
4.1.3. Substituirii inadecvate, soluții stângace, devieri de sens.....	153
4.2. Transformări la nivelul raportului denotativ/ conotativ.....	154
4.3. Transformări la nivel textual.....	154
4.3.1. Transformări la nivelul coerenței textuale interne.....	154
4.3.2. Coeziunea.....	155
5. Concluzii parțiale și provizorii.....	156

CONCLUZII GENERALE.....	157
Anexe.....	160
a) Portretul traducătorului.....	160
b) Portretul autorului francez.....	161
Facsimile.....	165
a) Facsimile ale textului tipărit editat.....	165
b) Facsimile după ms. 4926, aflat la Biblioteca Națională a României.....	170
c) Facsimile după ms. 4948, aflat la Biblioteca Națională a României.....	172
d) Facsimil după ms. rom. 1580, aflat la Biblioteca Academiei Române.....	174
e) Facsimil după ms. rom. 2887, aflat la Biblioteca Academiei Române.....	175
f) Facsimil după ms. rom. 3192, aflat la Biblioteca Academiei Române.....	176
g) Facsimil după ms. rom. 3621, aflat la Biblioteca Academiei Române.....	177
h) Facsimil după ms. rom. 4251, aflat la Biblioteca Academiei Române.....	178
i) Facsimil după versiunea lui Ioan Cantacuzino.....	179
j) Facsimile după versiunea lui Mihail Velceanu.....	180
k) Facsimile după originalul francez.....	181
BIBLIOGRAFIE.....	184
A. Dicționare și instrumente de lucru.....	184
B. Ediții critice.....	186
C. Baza documentară. Ediții, manuscrise.....	187
D. Lucrări de referință.....	188
E. Sitografie.....	192
<i>ISTORIIA LUI NUMA POMPIE, AL DOILEA CRAIU AL ROMII.....</i>	193

INTRODUCERE

În lucrarea de față am urmărit realizarea unei ediții de text și a studiului filologico-lingvistic corespunzător al romanului pastoral *Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii* de Florian, tradus de Alexandru Beldiman, prin rezolvarea aspectelor filologice necunoscute ale textului, prin descrierea lingvistică a textului, dar și prin evaluarea traducerii.

Alegerea acestei teme de cercetare mi-a fost sugerată de către domnul prof. univ. dr. Eugen Munteanu, coordonatorul științific al lucrării. Prin această opțiune, am sperat să aduc o contribuție modestă, dar reală la o mai bună cunoaștere a limbii române literare din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Intitulat *Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii*, textul pe care îl studiez a fost tipărit la Iași în anul 1820, în două volume și reprezintă traducerea de către cărturarul moldovean Alexandru Beldiman (1760-1826) a unui cunoscut roman al scriitorului francez Jean-Pierre Claris de Florian (1755-1794), roman destul de popular în epocă, atât în Franța, cât și în mediile culturale balcanice.

În spațiul românesc, romanul *Numa Pompilius, le second roi de Rome* a cunoscut mai multe traduceri, dintre care cele mai multe se află în manuscris. Tipărit la 1820, textul traducerii lui Alexandru Beldiman a mai fost conservat și în mai multe manuscrise aflate la Biblioteca Academiei Române, copiate de diferite persoane, după cum urmează: Ms. rom. 1580 este atribuit copistului ierodiacon Ghedeon, Ms. rom. 2887 este atribuit copistului Lazăr Ștefan, Ms. rom. 3192 este atribuit copistului Alexandru Athanasiu, Ms. rom. 3621 este

atribuit copistului Andrieșu Constantin; în altă copie, Ms. rom. 4251, lipsesc începutul și sfârșitul, așa că nu cunoaștem numele copistului. La Biblioteca Națională a României, traducerea lui Beldiman, se află conservată în alte două manuscrise atribuite copistului Alexandru Athanasiu: Ms. 4926 (tomul I) și Ms. 4928 (tomul II). În afară de traducerea lui Alexandru Beldiman, mai există alte două traduceri, aparținând lui Ioan Cantacuzino (Ms. 1550 de la B.A.R.) și, o a doua, târzie, aparținând lui Mihail Velceanu (*Numa Pompiliu, alu doilea rege după Romulu*, Traunfellner-Wenczely, Lugosiu, 1872).

Principalul obiectiv al prezentului demers științific este acela de a oferi publicului larg o ediție de text al unui text foarte răspândit în epocă, care a contribuit la formarea gustului pentru lectură al publicului românesc, al epocii și, implicit la rafinarea și fixarea normelor limbii literare. Puținii istorici literari sau istorici ai limbii române care îl citează apelează la originalul de la 1820. De asemenea, lucrarea găsește justificarea în contextul actual în care se află filologia românească, a cărei sarcină urgentă este și aceea de a edita texte vechi inedite sau foarte puțin cunoscute, în scopul de a pune la dispoziția specialiștilor o bază documentară lărgită, pentru a fi studiată din multiple perspective: filologică, istorică, traductologică etc.

STRUCTURA TEZEI

Lucrarea *Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii (vol. I-II) de Florian, traducere de Alexandru Beldiman (Iași, 1820). Ediție de text și studiu filologico-lingvistic* este structurată în trei capitole. Acestor trei secțiuni li se alătură un capitol de concluzii, anexe, bibliografia consultată și transcrierea fonetică interpretativă a textului studiat.

Capitolul întâi, intitulat *Studiu filologic*, vizează cadrul social-politic și cultural din Țările Române în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și primele decenii ale secolului al XIX-lea, problematica traducerii literaturii europene în limba română. Pe lângă aceasta, capitolul aduce în discuție și câteva aspecte legate de biografia traducătorului și a autorului francez, dar și de circulația și receptarea a acestui text în cultura română.

Capitolul al doilea, *Descrierea lingvistică a textului*, analizează limba textului din mai multe perspective: grafică, fonetică, lexicală, morfologică și sintactică. Subcapitolele *Studiu asupra grafiei*, *Studiu asupra foneticii*, *Studiu asupra lexicului*, *Studiu asupra morfologiei* și *Studiu asupra sintaxei* prezintă trăsăturile specifice ale limbii textului studiat.

Capitolul al treilea, *Probleme de traductologie*, prezintă problemele teoretice ale traducerii, dar și evaluarea traducerii la nivel lingvistic. Am plecat de la premisa că antinomia traducere versus prelucrare (sau imitație) circumscrie două atitudini fundamentale în raport cu textul original: pe de o parte, fidelitatea dovedită de traducător față de original, pe de altă parte, libertatea pe care și-o asumă

traducătorul de a interpreta textul original în sensul propriilor sale opțiuni.

Din punct de vedere metodologic, în transpunerea textului din chirilica originalului în grafia actuală, am aplicat principiile *transcrierii fonetice interpretative*, general acceptate astăzi în paleografia româno-chirilică, cu unele opțiuni proprii filologice ieșene. Este vorba despre stabilirea unui sistem de echivalențe între slovele chirilice și caracterele latine, operație prin care se intenționează redarea cu cât mai mare fidelitate și claritate a textului original. Această modalitate de abordare a textului vechi nu înseamnă simpla reproducere mecanică a textului, ci presupune efortul de interpretare a valorii slovelor în funcție de o serie de aspecte, precum: vechimea textului, locul din care provine, particularitățile de grafie ale autorului sau tipografului textului. De asemenea, urmărim aplicarea unui demers riguros în procesul de adaptare a textului la normele ortografiei actuale, evitând standardizarea excesivă a formelor, uniformizarea și modernizarea nejustificată a textului prin eliminarea particularităților dialectale.

În capitolele dedicate studiului filologico-lingvistic am utilizat *metoda analizei și a inventarierii termenilor*, respectiv a problemelor avute în vedere, iar în capitolul dedicat problemelor de traductologie am utilizat *metoda comparației textuale* a câtorva versiuni diferite ale textului editat.

Într-o anexă a lucrării am prezentat, spre exemplificare, o serie de facsimile după textul tipărit de Beldiman la 1820, ca și după câteva din celelalte versiuni pe care le-am consultat în vederea discuției referitoare la chestiunile de traductologie.

I. STUDIU FILOLOGIC

Acest studiu realizează o prezentare generală a contextului social-politic și cultural în care romanul *Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii* a fost tradus, în primele decenii ale secolului al XIX-lea, amintind de o epocă de mari transformări politice, sociale, culturale și de mentalități.

În ceea ce privește contactele literaturii române cu literaturile europene, în general, și cu cea franceză, în special, erau însă mult mai vechi. Concomitent cu circulația romanelor străine în original, aproape în exclusivitate în limba franceză, își făceau apariția tot mai multe traduceri în limba română, înlesnind accesul la lectură atât unui public mai numeros, cât și mai multor scriitori din secolul precedent, interesați în abordarea acestui nou gen literar.

Traducerile din această perioadă au fost realizate de doi cărturari, aparținând marii boierimi: Alecu Beldiman (în Moldova) și Ioan Cantacuzino (în Muntenia). Ambii cunoșteau mai multe limbi străine și depășeau nivelul mediu de cultură existent chiar în rândurile boierimii, care începuse să-și însușească cultura occidentală, în special franceză, fie prin intermediul celei grecești, rusești sau italiene, fie direct de la sursă.

În cadrul romanului sunt tratate, în secțiuni diferite, aspecte importante din viața și opera cărturarului moldovean Alexandru Beldiman (1760-1826). Scrierile sale sunt traduceri din greacă și franceză, epepei, tragedii și romane, o cronică rimată căreia i-a spus tragedie („tragodie”) și câteva „Stihuri făcute la Tazlău...” în anul 1824. Ca traducător, are unele

merite incontestabile, ca acela de a fi primul traducător român, în proză, direct din grecește, al *Odiseii* lui Homer (Barac mai tradusese înaintea lui, însă prin intermediar maghiar). În aproximativ 40 de ani, Beldiman traduce și răspândește un număr impresionant de opere, creând o întreagă literatură: *Milosîrdia lui Tit*, *Artaxerxu* și *Hosrois* de Metastasio, *Menegmii sau frații cei de gemine* lui Régnaud, *Tragedia lui Orest* de Voltaire, *Istoria cavaleriului de Grie și a iubitei sale Manon Lesco* de Prévost, *Numa Pompilius* de Florian, *Moartea lui Avel* după Gessner, *Alexii sau căsuța în codru* de Ducray-Duminil etc.

Subcapitolul dedicat romanului *Numa Pompilius* de Florian, se încadrează în genul pastoral. Această operă s-a bucurat de traduceri în opt limbi străine: română, italiană, spaniolă, engleză, germană, armeană, rusă și suedeză.

În alt subcapitol au fost tratate aspecte asupra vieții și operei scriitorului francez Jean-Pierre Claris de Florian (1755-1794), considerat ca fiind cel mai bun autor de fabule din literatura franceză după cele ale lui Jean de la Fontaine. Primele sale scrieri au fost comedii; epistola sa în versuri *Voltaire et le serf du Mont Jura* și egloga *Ruth* au fost premiate de către Academia Franceză în 1782 și, respectiv, 1784. Tot în 1782 a scris comedia în proză într-un singur act, intitulată *Le Bon Ménage*, iar anul următor, *Galatée*, o poveste romantică bazată pe *Galatea* lui Cervantes. În 1788 devine membru al Academiei Franceze și publică *Estelle*, o pastorală în stilul *Galateei*.

În concluzie, romanul cu reminiscențe pastorale, *Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii* este inedit. Puținii istorici literari sau istorici ai limbii care îl

citează apelează la originalul de la 1820. Deși studii sistematice privind circulația și receperea în epocă, în societatea românească, a unor asemenea traduceri lipsesc, putem presupune că traducerea lui Beldiman din Florian a circulat prin mediile instruite ale Moldovei, contribuind astfel la dezvoltarea gustului pentru lectură și la pregătirea unui public apt pentru aprecierea literaturii originale în limba română.

II. DESCRIEREA LINGVISTICĂ A TEXTULUI

În capitolele dedicate descrierii lingvistice a textului *Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii*, am încercat evidențierea fenomenelor de ordin lingvistic specifice epocii, pe de o parte și, în măsura posibilului, autorului traducerii. Studiul lingvistic a fost împărțit pe subcapitole, conform nivelelor de limbă, analizându-se astfel, potrivit tradiției instituite în lucrările de acest tip, particularități grafice, fonetice, lexicale, morfologice și sintactice.

1. STUDIU ASUPRA GRAFIEI

Studiul asupra grafiei, a fost consacrat studierii particularităților grafice ale textului. Am prezentat inventarul slovelor ce se regăsesc în paginile *Istoriei lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii*, oferind exemple pentru fiecare grafem în parte și insistând, cu mici discuții, asupra situațiilor care ridică probleme în interpretarea valorii fonemate, cum ar fi: utilizarea mai multor grafeme pentru redarea unui singur sunet, reprezentat printr-un singur semn în scrierea latină (◊ și ω, ◊r și δ), utilizarea mai multor slove pentru redarea aceluiași

segment fonologic (*а* și *и*), slove care provin din alfabetul slavon (*ѣ* și *и*) sau slove ce se mențin în cuvinte moștenite din greacă (*α* și *ι*).

Tot o particularitate a grafiei chirilice, o constituie prezența prescurtării, și a suprascrierilor, care au fost explicitate prin exemple din text. În text nu sunt înregistrate slove cu valoare cifrică, iar numeralele sau cifrele sunt notate cu cifre arabe. De asemenea, au fost sesizate și greșelile, care au fost corectate în text și marcate prin note de subsol; mai mult, am avut în vedere și semnele de punctuație, așa cum apar în textul original.

2. STUDIU ASUPRA FONETICII

Dintre particularitățile fonetice, care individualizează textul *Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii* și îl înscriu în tradiția textelor moldovenești din prima jumătate a secolului al XIX-lea, menționăm următoarele. Vocala [a] etimologică, este păstrată în substantivul *maslin*. Vocala [ă] nu evoluează la [u] în atestările verbului *a mulțămi*. Forma cu [i] inițial etimologic este utilizată în conjugarea verbului *a intra*. Un fenomen specific graiurilor din nord este [e] median aton care se închide la [i], în cuvintele: *pietri, sinatori, sinatul*. Vocala [o] neaccentuată nu a evoluat la [a] în substantivul *oltariu*, forma corespunzătoare limbii românești literare actuale nefiind prezentă în text. Triftongul [ieu], se menține în pronumele/ adjectivul pronominal posesiv *mieu, miei*; formele *meu* și *mei* nefiind prezente în text. Fenomenul cel mai specific în textul nostru îl reprezintă durificarea labialelor [p], [b] (*spărios, galbăn*); a labio-dentalelor [f] și [v] (*fămêia*,

văpsea, învălit) și a siflantei [s] (*asămănarea, sămnul, vorovisăm*), caracteristică a graiurilor din Moldova. Caracterul dur al lui [f] este notat doar în cuvintele *sfințască* și *părințască*, cele mai multe exemple reflectând un [f] moale.

3. STUDIU ASUPRA LEXICULUI

În ceea ce privește lexicul, am abordat analiza cuvintelor din perspectivă lexicografică. Uneori, am făcut unele comentarii, corelate cu datele înregistrate în diferite dicționare ale limbii române. Am ținut seama de acele unități lexicale proprii limbii române vechi care, dintr-un motiv sau altul, fie au dispărut din uz, fie circulă mai rar, cu unele sensuri neobișnuite: *mădular, smincea, (de) iznoavă, blagoslovi, cadilniță, capiște, dajdie, finic, ispravnic, istov, jărtvenic, liubovnic, norod, obște, oltariu, pravilă, pristav, stepenă, zălog, evghenie, iacint, porfiră, protie, hrubă, ilău, șarampoi, surguciu, ciută, caraul, jalobă, cliros, pardos, polc, stihie, tract* sau create pe teren românesc: *cuvântătorie* (formațiune personală la Beldiman), *furtișag, încujbătură, prostatic, călcătură, dorire, dumnezeoie, lemnit, limbuție* etc. În continuare am menționat cuvinte care prezintă forme sau sensuri diferite de cele din limba literară actuală: *năsîpiș, rădica, șădea, turburare, căuta, gusta, județ, mișel, prost, organ*. La acest nivel am adăugat și termeni formați pe teren românesc: *neunire, urăciune*. Am avut în vedere regionalismele: *amoriu, cereteiu, cordea, feredeu, străjer, șirlău, ștubei, văpsea, zavistie*, dar și neologisme: *corpus, volsc, arhistratig, clironomie, evlavie, melanholie, politică, prisos, tetrapod, batalion, bilet, curtezan, general, interes,*

vizită, curueriu, dafne, eroticesc, escadron, eticesc, minut, monarh, paradă, parolă, patriot, republică, simbol, teatru, zefir, unele formate pe teren românesc: *amorezat, politicesc, sabineancă*.

4. STUDIU ASUPRA MORFOLOGIEI

În realizarea studiului asupra morfologiei, am insistat asupra faptelor lingvistice care prezintă diferențe față de limba literară actuală. În privința substantivului, *pîrâu* cunoaște în textul de față, pentru plural, forma veche *pîraie*. Unele substantive feminine, care formează pluralul în *-e*, prezintă la genitiv-dativ doar formele cu *-ii*: *apii, lumii, dorinții, dragostii, icoanii, credinții, taberii*. O caracteristică a acestui text o constituie și apariția formei invariabile *a* a articolului posesiv, caracteristică textelor nordice: *m-ai rugat pentru a lui Túlíe, un fiú necunoscut a lui Pompílie*. Între pronumele personale reținem prezența formelor *noaă, noao* și *voaă*. O situație diferită de limba română actuală prezintă demonstrativul de identitate, ca în exemplul: *într-acestași minunt*. Numeralul distributiv este însoțit de adverbul *câte* (cf. MDA, la Beldiman apare prima atestare cu forma *cute*): *cute trei căzînd în genunchi*. Formele participiale care diferă de normele lingvistice actuale sunt relativ puține, dintre acestea menționăm participiul *a cere*, care, în textul analizat, prezintă forma *cerșut*: *pe acéia pe care atîtea crai au cerșut-o în zadar*. Prepoziția *pe*, cunoaște în textul de față atât forma instituită de normele actuale (812 ocurențe), cât și varianta *pre* (455 ocurențe), situație care poate fi interpretată în sensul că în epoca în care a scris Beldiman ambele forme, și cea mai veche și cea mai nouă, erau considerate acceptabile sau corecte.

5. STUDIU ASUPRA SINTAXEI

În studiul asupra sintaxei, am respectat împărțirea clasică a celor două secțiuni sintactice tradiționale, nivelul propoziției și nivelul frazei, din perspectiva raportului de coordonare și subordonare. La nivelul sintaxei, tendința care apare este cea de conservare a formelor și a construcțiilor sintactice vechi. La nivelul propoziției, spre deosebire de limba literară actuală, complementul indirect prepozițional în genitiv, generat de prepoziția *asupra*, apare frecvent în textul de față: *dumnezeii priveghiază **asupra** ta, șade tremurând asupra scaunului ce șadea Herselia, o aruncă cu mare repejune și bărbăție asupra dușmanului*. La nivelul frazei, ca o inovație, propoziția circumstanțială concesivă este introdusă și prin locuțiunea conjuncțională *cu toate că: **cu toate că să află depărtat oareșice***.

III. PROBLEME DE TRADUCTOLOGIE

Într-un capitol special, intitulat *Probleme de traductologie*, am definit conceptul de traducere, am clasificat și definit tipurile de traducere, am definit conceptul de traducere literară și am adus în discuție dificultățile traducerii literare. În continuare am definit câteva dintre procedeele de traducere directe (împrumut, calc, traducere literală) și cele indirecte (transpoziție, modulație, echivalență și adaptare) oferind exemple din textul editat. În ultima parte am studiat în mod comparativ traducerea textului lui Florian, *Numa Pompilius, second roi de Rome (I-II)*, în trei din versiunile sale în limba română: traducerea lui Ioan Cantacuzino, traducerea lui Alexandru Beldiman și traducerea, mai târzie, a lui Mihail

Velceanu. Am utilizat metoda comparativă de evaluare bilingvă a traducerii (franceză – română), metodă ce are ca punct de plecare confruntarea unui text-sursă (TS) și a mai multor texte-țintă (TT₁, TT₂, TT₃). În ceea ce privește studiul traductologic comparativ, investigațiile mele se află într-un stadiu incipient, realizarea unei analize mult mai detaliate a problemelor de traductologie la nivel lexical, frazeologic, sintactic, pragmatic, stilistic, onomastic etc. fiind unul dintre obiectivele pe care mi le propun în viitor.

CONCLUZII

Cercetarea noastră a permis conturarea în indicarea particularităților de limbă ale textului și a contribuției lui Alexandru Beldiman în procesul structurării limbii române literare, din primele decenii ale secolului al XIX-lea.

BIBLIOGRAFIE

A. Dicționare și instrumente de lucru

- DBLR = *Dicționar biografic al literaturii române (A-L)*, vol. I, Aurel Sasu, Paralela 45, 2004, p. 151.
- DER = Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*. Ediție îngrijită de Tudora Sandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, Editura Saeculum, I.O., București, 2002.
- DERS = *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române (1374-1600)*, Editura Academiei, București, 1981.
- DGLR = *Dicționarul general al literaturii române*, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, p. 476.
- DLITR = *** *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Editura Academiei Române, București, 1979.
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, A . Serie veche. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Tomul I. Partea I: A – B. Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, București, 1913; Tomul I. Partea II: C. Tipografia Ziarului „Universul”, București, 1940; Tomul I. Partea III. Fascicula I: D – de. Universul, Întreprindere Industrială a Statului, București, 1949; [Fascicula II: de – deșina; șpalt, 1948]; Tomul II. Partea I: F – I. Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1934; Tomul II. Partea II. Fascicula I: J – lacustru. Tipografia Ziarului „Universul” S. A., București,

1937; Tomul II. Partea II. Fascicula II: Ladă – lepăda. Tipografia Ziarului „Universul” S. A., București, 1940; Tomul II. Partea II. Fascicula III: Lepăda – lojniță. Tipografia Ziarului „Universul” S. A., București, 1948. B. Serie nouă . Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur și acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă. Editura Academiei, București. Tomul I. Partea a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a: Litera D, 2006-2008; Tomul IV. Litera L: 2008; Tomul V. Litera L: 2008; Tomul VI. Litera M: 1965-1968; Tomul VII. Partea I. Litera N: 1971; Tomul VII. Partea a 2-a. Litera O: 1969; Tomul VIII. Litera P: 1972-1984; Tomul IX. Litera R: 1975; Tomul X. Litera S: 1986-1994; Tomul XI. Partea 1. Litera Ș: 1978; Tomul XI. Partea a 2-a și a 3-a. Litera T: 1982-1983; Tomul XII. Partea I. Litera Ț: 1994; Tomul XII. Partea a 2-a. Litera U: 2002; Tomul XIII. Partea I și a 2-a și a 3-a. Litera V și literele W, X, Y: 1997-2005; Tomul XIV. Litera Z: 2000.

DOOM = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

DSR = *Dicționarul scriitorilor români. A-C*, coordonare și revizie științifică de Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, p. 255- 256.

- DȘL = Bidu-Vrânceanu, Angela, Călărașu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaș, Mihaela, Pană-Dindelegan, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, ediția a II-a, Editura Nemira & Co, București, 2005.
- GBLR = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
- Lungu Badea, Georgiana, *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2012.
- Lungu Badea, Georgiana, *Repertoriul traducătorilor români de limbă franceză, italiană, spaniolă (secolele al XVIII-lea și al XIX-lea). Studii de istorie a traducerii (I)*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2006.
- Lungu Badea, Georgiana, *Repertoriul traducerilor românești din limbile franceză, italiană, spaniolă (secolele al XVIII-lea și al XIX-lea). Studii de istorie a traducerii (II)*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2006.
- MDA = Academia Română – Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, vol. I-II, 2010.
- MDN = Marcu, Florin, *Marele dicționar de neologisme*, ediția a VIII-a, Editura Saeculum I. O., București, 2006.
- NDN = Marcu, Florin, *Noul dicționar de neologisme*, Editura Academiei Române, București, 1997.
- SCRIBAN = Scriban, August, *Dicționarul limbii românești*, Institutul de Arte Grafice „Presa bună”, Iași, 1939.

- ȘĂINEANU = Șăineanu, Lazăr, *Dicționarul universal al limbei române*, a șasea edițiune revăzută și adăogită, Editura „Scrisul românesc”, Craiova, 1929.
- Ștrempele, Gabriel *Catalogul manuscriselor românești B.A.R. 3101-4413*, vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987.
- Ștrempele, Gabriel *Catalogul manuscriselor românești B.A.R. 4414-5920*, vol. IV, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1992.
- Ștrempele, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești B.A.R. 1-1600*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
- Ștrempele, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești B.A.R. 1601-3100*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- TDRG = Tiktin, H., *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, Band I A-C, Clusium, Cluj-Napoca, 2000; Band II D-O, Clusium, Cluj-Napoca, 2003; Band III P-Z, Clusium, Cluj-Napoca, 2005.

B. Ediții critice

- Chiosea, Silvia, *Epistolă și panegiric greco-român adresate lui Constantin Brâncoveanu (ms. BAR 766)*, Ediție bilingvă. Ediție critică, notă asupra ediției și studiu filologico-lingvistic de Silvia Chiosea, Postfață de Eugen Munteanu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2016.

- Cobzaru, Mihaela, *Dosoftei, Psaltirea de-nțăles*, Iași, 1685.
 Ediție și Studiu lingvistic, Teză de doctorat, Iași, 2005.
- Boroda, Carmen Livia, *Vartolomei Măzăreanu, Ithica ieropolitica* (Ms. BAR 67). Ediție de text și studiu filologico-lingvistic, Teză de doctorat, Iași, 2016.
- Codicele Bratul*, Ediție de text de Alexandru Gafton, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2003.
- Crețu, Cristina, *Ilie Miniat. Cazanii (București, 1742)*. Studiu filologic și lingvistic, ediție de text, notă asupra ediției, note și glosar de Cristina Crețu, Cuvânt înainte de Eugen Munteanu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014.
- Drișcu, Andreea, *Gramatică românească a lui Radu Tempea (1797)*. Ediție critică și studiu lingvistico-filologic, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2016.
- Manea, Laura, *Dosoftei. Viața și petrecerea svinților*. Studiu lingvistic. Partea I, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2006.
- Mazilu, Iulia, *Șapte taine ale besearecii, Iași, 1644*. Ediție critică, notă asupra ediției și studiu filologico-lingvistic de Iulia Mazilu, Cuvânt înainte de Eugen Munteanu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012.
- Panaite, Oana, *Varlaam, Scara raiului (ms. rom. 4519)*. Ediție critică, studiu filologic și lingvistic. I. studiu filologic și lingvistic, Iași, 2008.
- Pravila ritorului Lucaci*, Text stabilit, studiu introductiv și indice de I. Rizescu, Editura Academiei, București, 1971.

C. Baza documentară. Ediții, manuscrise

- *** *Numa Pompilii, al doilea craiu al Rîmului.* Tomul al doilea, care s-au prescris cu toată cheltuiala dumisali Ioniți Sturza, biv vel stolnic, de mine Alexandru Athanasiu, dascal, în târgul Piatra, tălmăcit de pe franțuziia, de Alexandru Beldeman paharnic, la leat 1795, februarie 15. [Manuscris B.A.R., cota 3192]
- *** *Il Numa Pompilio del cavalier di Florian* dalla prosa francese, ridotto in versi italiani da Cristoforo Boccella, per Gaetano Cambiagi, Firenze, 1792.
- *** *Numa Pompilie, al doile craiu a Rîmului. Istorie politicească și foarte enterisătoare, alcătuită în limba franțuzască di siior Florian, căpitan de dragoni și zantilom a curții înălțimii sale duca de Pantăevriia, tălmăcită acum întii în limba moldoveniască de sardariul Alecu Beldiman și prescrisă la anul 1806, săptemvrie în 15 de Andrieșu Constantin.* [Manuscris B.A.R., cota 3621]
- *** *Numa Pompilie, al doilea crai al Rîmului,* tomul al doilea, copist Alexandru Athanasiu, 1794, 178 f. [Manuscris 4948, Biblioteca Națională a României]
- *** *Numa Pompilie, al doilea crai al Rîmului,* tomul întâi, copist Alexandru Athanasiu, 1794, 168 f. [Manuscris 4926, Biblioteca Națională a României]
- *** *Numa Pompilii, al doile crai a Rîmului. Istorie politiciască și foarte interisitoare, alcătuită în limba franțuzască di sior Florian, capitan de draguni și jantilom al curții înălțimii sale duca de Pantievrian,*

tălmăcită acum Întîiu... de dumnealui Alecu Beldiman, fiind sărdari, 1807. [Manuscris B.A.R., cota 1580]

*** *Numa Pompilio, segundo rey de Roma*, poema del caballero de Florian, puesto en castellano por el traductor de Las veladas de la quinta, En Madrid, 1793.

*** *Numa Pompiliu, alu doilea rege după Romulu*, tradusu de Mihailu Velceanu, Traunfellner-Wenczely, Lugosiu, 1872.

*** *Numa Pompilius, al doilea crai al Romi, pă franțozește scrisu de monsiul Florian și tălmăcit de Ioan Cantacuzino la an 1796. [Manuscris B.A.R., cota 1550]*

*** *Numa Pompilius, second king of Rome*, by M. de Florian, translated by John Alexander Ferris, Boston, Ticknor, Reed & Fields, 1850.

*** *Istoriia lui Numa Pompilie, al doilea craiu al Romii*, tălmăcită de Alexandru Beldiman, două tomuri, Iași, 1820.

Florian, M. de, *Numa Pompilius, second roi de Rome*, seconde édition, tome premier, L'imprimerie de Didot, Paris, M.DCC.LXXXVI.

Florian, M. de, *Numa Pompilius, second roi de Rome*, seconde édition, tome second, L'imprimerie de Didot, Paris, M.DCC.LXXXVI.

D. Lucrări de referință

*** *La Francopolyphonie. Langues et identités*, ULIM, Chișinău, 2007.

- Adamescu, Gh., *Adaptarea la mediu a neologismelor*, „Analele Academiei Române”, seria III, tomul VIII, 1938.
- Aldea, Maria, *Subiectivitatea traducerii: Un punct de vedere*, în „IANUA: Revista Philologica Romanica”, vol. 6 (2006), p. 141-152.
- Anghelescu, Mircea, *Preromantismul românesc (până la 1840)*, Editura Minerva, București, 1971.
- Arbore, Beatrice-Camelia, *Traducerea literară între știință și artă*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2015.
- Arvinte, Vasile, *Studiu lingvistic asupra primei cărți (Facerea) din Biblia de la București, în comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389, în Monumenta Linguae Dacoromanorum, Pars I – Genesis*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1988, p. 47-123.
- Bantaș, Andrei, Croitoru, Elena, *Didactica traducerii*, Editura Teora, București, 1998.
- Bassnett, Susan, *Translation Studies*, Methuen, London and New York, 1985.
- Bastin, G., *La Notion d'adaptation en traduction*, în „Meta”, vol. 38, 1993, pp. 473-478.
- Beaugrande, Robert de, *Text Production. Towards a Science of Composition*, New Jersey: Alex Publishing Corporation, 1984.
- Bell, Roger T., *Teoria și practica traducerii*, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Benjamin, Andrew, *Translation and the Nature of Philosophy. A New Theory of Words*, Routledge, London and New York, 1989.

- Bianu, Ioan, Hodoș, Nerva, *Bibliografie românească veche: 1508-1830*, Editura Academiei Române, București, 1903.
- Brădățeanu, Virgil, *De la începuturi pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1966.
- Bulgăr, Gh., *Prefixul răs- în limba română*, în „Studii și materiale privitoare în formarea cuvintelor”, I, 1959, p. 17-28.
- Bulgăr, Gh., *Prefixul re- (ră-)*, în „Studii și materiale privitoare în formarea cuvintelor”, II, 1960, p. 67-78.
- Catford, J. K., *Linguistic Theory of Translation*, Oxford University Press, London/ Oxford, 1965.
- Ciompec, Georgeta, *Variantele sufixelor -ant/-ent, -anță/-ență din limba română*, în „Studii și materiale privitoare în formarea cuvintelor”, vol. al III-lea, Editura Academiei, București, 1962, p. 129-141.
- Condrea, Irina, *Traducerea din perspectivă semiotică*, Cartdidact, Chișinău, 2006.
- Cornea, Paul, *Originile romantismului românesc. Spiritul public, mișcarea ideilor și literatura între 1780-1840*, Editura Cartea Românească, București, 2008.
- Cornea, Paul, Piru, Elena, *Documente și manuscrise literare*, vol. II, București, 1969.
- Cornea, Paul, *Traduceri și traducători în prima jumătate a secolului al XIX-lea* în volumul *De la Alecsandrescu la Eminescu, Aspecte-Figuri-Idei*, Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 38-76.

- Coseriu, Eugenio, Geckeler H., *Trends in Structural Semantics*, Günter Narr Verlag, Tübingen, 1981.
- Cristea, Teodora, *Stratégies de la traduction*, Editura Fundației „România de mâine”, București, 2000.
- Cronin, Michael, *Translation and Globalization*, Routledge, London and New York, 2003.
- Danțiș, Gabriela, *Poezia bucolică românească*, Univers Enciclopedic, București, 2000.
- Delisle, Jean, *L'analyse du discours comme méthode de traduction*, Presses de l'Université de Ottawa, Ottawa, 1980.
- Delisle, Jean, Lee-Jahnke, Hannelore, Cormier, C. Monique (coord.), *Terminologia traducerii*, traducere și adaptare de Rodica și Leon Delisle et alii, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005.
- Densusianu, Ovid, *Histoire de la langue roumaine*, II, Librairie Ernest Leroux, Paris, 1932.
- Densusianu, Ovid, *Histoire de la langue roumaine*, Tome II. Le seizième siècle, Ediție critică și note de V. Rusu, Prefață Boris Cazacu, Editura „Grai și suflet-cultura națională”, București, 1997.
- Dima, Eugenia, Corbea-Hoișie, Andrei, *Impulsul Iluminismului în traduceri românești din secolul al XVIII-lea*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2014.
- Drincu, Sergiu, *Derivarea cu prefixe de la latină la română*, Editura Amphora, Timișoara, 1998.
- Duțu, Alexandru, *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII: (1700-1821). Studii și texte*, Editura pentru Literatură, București, 1968.

- Eliade, Pompiliu, *Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile. Studiu asupra stării societății românești în vremea domniilor fanariote*, în românește de Aurelia Creția, Prefață și note de Alexandru Duțu, Editura Universitas, București, 1982.
- Eliade, Pompiliu, *Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile. Studiu asupra stării societății românești în vremea domniilor fanariote*, traducere din franceză de Aurelia Dumitrașcu, Ediția a III-a integrală și revizuită, Institutul Cultural Român, Editura Humanitas, București, 2006.
- Frâncu, Constantin, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009.
- Gheție, Ion, *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei, București, 1975.
- Gouadec, Daniel, *Profession traducteur (2e édition)*, La Maison du Dictionnaire, Paris, 2009.
- Greco, Elena-Alina, Greco, Maria, *Stilul marilor scriitori români ai secolului al XIX-lea*, Editura Paralela 45, Pitești, 2010.
- Hagège, Claude, *L'Homme des paroles*, Artheme Fayard, Paris, 1985.
- Halliday, M. A. K., *Learning How to Mean*, Edward Arnold, London, 1965.
- Hervey, Sandor, Higgins, Ian, *Thinking Translation. A course in Translation. Method: French to English*, Londres et New York, Routledge, 1992.
- Hristea, Theodor, *Sinteze de limba română*, Editura Albatros, București, 1978.

- Hristea, Theodor, *Tipuri de calc în limba română*, în „*Limbă și literatură*”, XLII, vol. III-IV, Editura Academiei, București, 1997, p. 10-29.
- Jordan, Iorgu, Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, Editura didactică și pedagogică, București, 1978.
- Iorga, Nicolae, *Traducerile din limba franceză în literatura românească*. Conferință ținută la Brașov, „Datina Românească”, Vălnii de Munte, 1936.
- Jakobson, Roman, *On Linguistic Aspects of Translation*, în „*On Translation*”, Cambridge, (Mass), Harvard University Press, 1959/ 2000, pp. 113-118.
- Jeanrenaud, Magda, *Europa secolului al XVIII-lea: traduceri și traducători* în vol. Eugenia Dima, Andrei Corbea-Hoișie (coord.), *Impulsul Iluminismului în traduceri românești din secolul al XVIII-lea*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2014, p. 11-19.
- Kohn, Ioan, *Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere*, Facla, Timișoara, 1983.
- Lateș, George, *Recuperări și reordonări formale ale modelelor culturale în spațiul literar românesc*, în volumul *La Francopolyphonie. Langues et identités*, ULIM, Chișinău, 2007, p. 103-112.
- Lederer, M., *La traduction aujourd'hui*, Hachette, Paris, 1994.
- Levițchi, Leon, *Manualul traducătorului*, Editura Teora, București, 2001.
- Lone, A., *Textual Analysis. The Production of Text*, Samfundsliteratur, Frederiksberg, 1995.
- Lungu Badea, Georgiana, *Idei și metaidei traductive românești (secolele al XVI-lea – al XXI-lea)*, Ediția a

- II-a, revizuită și adăugită, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2015.
- Lungu Badea, Georgiana, *Tendențe în cercetarea traductologică*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2005.
- Lungu Badea, Georgiana, *Un capitol de traductologie românească. Studii de istorie a traducerii (III)*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008.
- Marcu, Andreea-Giorgiana, *Alecu Beldiman – vedetă literară a Iașului*, publicat în „Dacia literară”, Anul XXVII (serie nouă din 1990), Nr. 3 (142)/ toamnă 2016, pp. 119-124.
- Marcu, Andreea-Giorgiana, *The Adaptation of the Proper Names from Greco-Latin Mythology in an Ancient Romanian Translation*, publicat în Volumul „Linguistic and Cultural Contacts in the Romanian Space – Romanian Linguistic and Cultural Contacts in the European Space”, proceedings, Iași, 16-18 September 2015, edited by Luminița Botoșineanu, Ofelia Ichim and Florin-Teodor Olariu, Roma, Aracne Editrice, 2016, p. 119-134.
- Montvaillant, Albin de, *Florian: sa vie, ses oeuvres, sa correspondance*, Paris, 1879.
- Mounin, Georges, *Les problèmes théoriques de la traduction*, Gallimard, Paris, 1963.
- Munteanu, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, București, 2008.
- Munteanu, Ștefan, Țăra, Ștefan, *Istoria limbii române literare*, ediție revăzută și adăugită, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.

- Newmark, P., *A Textbook of Translation*, Prentice Hall, London, 1988.
- Nida, E. A., *Toward a Science of Translating*, E. J. Brill, Leiden, 1964.
- Obrocea, Nadia, *Influența traducerilor românești din limba franceză în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea*, în vol. Georgiana Lungu Badea (coord.), *Un capitol de traductologie românească. Studii de istorie a traducerii (III)*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008, p. 221-246.
- Piru, Al., *Istoria literaturii române. Epoca premodernă*, Ediția a II-a revăzută, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 208-216.
- Pușcariu, Sextil, *Das rumänische Präfix des-*, în „Zeitschrift für romanische Philologie”, LXIII, 1943, p. 1-23.
- Rizescu, I., *Prefixul pre- în limba română*, în „Studii și materiale privitoare în formarea cuvintelor”, I, 1959, p. 5-16.
- Russo, D., *Critica textelor și tehnica edițiilor*, Extras din Buletinul comisiei istorice a României 1, București, 1912.
- Saramandu, N., *Reluarea și anticiparea complementului indirect exprimat prin substantiv în limba română din secolul al XVIII-lea*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XVII, 1966, nr. 4, p. 423-433.
- Steiner, George, *După Babel: aspecte ale limbii și traducerii*, traducere de Valentin Negoită și Ștefan Avădanei, prefață de Ștefan Avădanei, Editura Univers, București, 1983.

- Ursu, N. A., Ursu, Despina, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, vol. II., *Repertoriu de cuvinte și forme*, Editura Cronica, Iași, 2006.
- Ursu, N. A., *Traduceri necunoscute din tinerețea lui Alecu Beldiman*, în „Limba română”, XXXV, nr. 2, 1986, p. 116-126.
- Ursu, N. A., Ursu, Despina, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, vol. I., *Studiu lingvistic și de istorie culturală*, Editura Cronica, Iași, 2004.
- Vinay, Jean, Darbelnet, Jean Paul, *Stilistique comparée de l'anglais et du français*, Didier, Paris, 1968.
- Vintilescu, Virgil, *Istoria literaturii române. Epoca veche și cea premodernă*, Excelsior Art, Timișoara, 2013.
- Vîlceanu, Raluca, *Influențe latino-romanice în texte românești traduse în secolul al XIX-lea* în vol. Georgiana Badea (coord.), *Un capitol de traductologie românească. Studii de istorie a traducerii (III)*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008, p. 211-220.

E. Sitografie

<https://bibliotheques.paris.fr/>

<http://www.ensba.fr/exl-php/cadcgp.php>

<http://digitoool.bibnat.ro/R?RN=509567663>

<http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/1>

<https://www.onb.ac.at/digitale-bibliothek-kataloge/>

<http://www.scriposigns.com/de-florian-jean-pierre-claris/>

<https://alchetron.com/Jean-Pierre-Claris-de-Florian-1097965-W>

<https://www.francephilatelie.com/les-modernes/1955-n-1008-au-n-1026>

http://www.bnf.fr/fr/collections_et_services/catalogues_en_ligne/a.bnf_catalogue_general.html